

gång, och flera andra hållar skola ha legat i murarna. Inskriften både på denna sten och Sm. 33 har förmodligen varit dold, innan kyrkan revs, eftersom ingen observerat stenarna. Vistrand t. ex. beskriver gamla kyrkan (Sunnerbo bl. 5) utan att nämna dem.

Stenens höjd är 147 cm., bredd vid basen 87 cm. Runorna äro 18—20 cm. höga. Det som är bevarat av stenen är toppen. Till vänster är inskriften alldeles utplånad. De första synliga runorna stå i övre vänstra hörnet, varifrån inskriften, omgiven av två marglinjer, följer stenens ytterkontur ned till basen. Slutet, runorna 16—23, står inne på stenen i en rad, som går nedifrån-uppåt, parallell med och omedelbart intill randslingan. Jfr Sm. 29, se s. 10 f.! Ovanför sista ordet synas några streck, som utgöra de kvarvarande spåren av det kors, som en gång funnits här.

Inskriften lyder:

..... **bl : pasi : eftir : sui — faður : sin**
 1 5 10 15 20

På nr 14 är toppen avslagen. Av nr 15 synes endast basen. Hela namnet har förmodligen varit **suin**. Största delen av 16 **f:s** bistavar är borta, även övre delen av 17 **a**, men läsningen är fullt säker. Av 21—23 **sin** fattas också övre hälften.

1—2 **bl** äro de sista runorna i *kumbl*. Angående detta ord se s. 61 f.! 3—6 **pasi** ack. pl. neutr. av dem.-pron. *sāsi* uppträder vanligen i formen **pesi**.

Trausskription:

..... (kum)bl *pesi* *eftir* *Suei(n)*, *faður* *sinn*.

Översättning:

..... denna vård efter Sven, sin fader.

33. Hamneda gamla kyrka B. Sunnerbo hd.

Pl. XXIII: 2.

Litteratur: Wieslander: Brev i A. T. A.; Forthmeier: foto 1907 i A. T. A.; Kinander i Småländska Hembygdsböcker II s. 46.

Denna sten, som en gång varit en mycket ståtlig runhäll, satt liksom den förut beskrivna Sm. 32 i den gamla kyrkan och kom i dagen, när denna revs i början av 1890-talet. Den hade sin plats i grundmurens nv. hörn. Under den förödelse, som övergick kyrkan, blev stenens nedre ända förstörd genom ett dynamitskott och den återstående övre delen itukilad på längden. Pastor Wieslander tog emellertid hand om fragmenten och lät ställa upp dem i komministerboställets trädgård.

Vid mitt första besök i Hamneda stod den hälft av stenen, på vilken runorna 18—33 äro ristade, fullständigt dold i en tät grandunge, den andra halvan var uppställd i trädgårdens sv. hörn, synlig från landsvägen. På det senare fragmentet hade man ej lyckats läsa några runor, emedan dessa äro mycket otydliga i motsats mot ristningarna på det förra, vilka äro djupa och tydliga. Forthmeiers fotografi, som hänvisats till ovan, visar endast den tydliga högra hälften, som innehåller runorna 18—33. Det andra stycket har ej ansetts vara någon runsten. Mitt första försök att undersöka inskriften hindrades av ihållande regn, men då kilhåll kunde iakttagas längs ena kanten på båda stenarna och då avståndet mellan hålen voro överensstämmande, var det ganska tydligt, att de båda styckena måste ha hört ihop. Jag har senare haft tillfälle företaga en undersökning i förmånlig belysning och lyckats läsa runorna, som jag hoppas uttömmande och riktigt.

Sommaren 1922 lät stationsinspektör Capellin foga tillsammans de båda styckena och sätta upp den ståtliga hällen på en gravhög i trädgården bredvid Sm. 32.

Stenen är 185 cm. hög, 107 cm. bred vid basen, 87 cm. bred vid toppen, 11—12 cm. tjock. Runorna äro 14 cm. höga. Slingan har en relativt ålderdomlig anordning. Se s. 11! Jag läser:

— i : stīna : þasi : iftīr : þurmar : brupur sin : h — — R : ma

1 5 10 15 20 25 30 35

Av runorna 1—2 finnes endast nedersta delen kvar, av 3 fattas toppen. Dessa runor ha förmodligen varit **ati**, men de kunna även vara **sti** eller möjligen **spi**; någon **p**-bistav kan dock ej spåras vid nr 2. Övre hälften av 6, som antagligen är **i**, saknas, och motsvarande parti på 7 **n** är också borta. Läsningen av den sistnämnda är dock fullt säker. 13 är förmodligen **i**. Av 14, som antagligen är **f**, synes huvudstaven och den ena bistaven, av 15, som jag antager vara **t**, är toppen borta. 16 **i** är delvis bevarat. 17 är **æ**; det mesta av huvudstaven kan ses jämte nedre hälften av bistavarna. Rämnan i blocket går genom den högra bistaven. 18 **p** har bistav, som med sin nedre ända närmar sig huvudstaven vid dennas bas. Dess övre del har förmodligen träffat huvudstaven vid toppen. Övriga **p**, nr 9 och 27, äro ej av denna typ. Mellan 18 **p** och 19 **u** är en avsats, på vilken aldrig någon runa stått. 21 **m** är punkterat Υ liksom 38 **m**. Ang. dylika **m**-runor se s. 15 f.! Efter 33 **h** synes vid nedre kanten ett litet snedstreck, som troligen är vänstra hälften av en **a**-bistav. Runorna 35—39 stå på en slinga längst till vänster och äro liksom de andra runorna på detta stycke av stenen mycket otydliga. Före 35 kan intet ses, möjligen spår av marglinjerna. 35—36 ha troligen varit **ua**. Av 35, som antagligen varit **u**, har jag ej kunnat se mera än bistavens övre hälft, av 36 toppen. 38—39 **ma** äro säkra. Av de runor, man väntar efter **ma**, nämligen **na**, antecknade jag en gång som synligt starkt vidgade spår av **n**:s mellersta parti och toppen av **a**:s huvudstav. Vid den senaste undersökningen föreföllo mig dessa streck ej vara så säkra, att de borde kritas. Däremot synes nedersta punkten i skiljetecknet efter **ma**[na].

Runorna på den nu beskrivna stenen likna i vissa avseenden dem, som äro ristade på den närbelägna Sm. 32. Nr 13 **u** i **suiŋ**, Sm. 32, är av exakt samma typ som 26 **u**, Sm. 33, och 28 **u** på denna sten påminner också om de förstnämnda **u**-runorna; **b**-runorna i de båda inskrifterna överensstämma också till formen.

Av pluralformen 4—12 **stīna þasi** framgår, att monumentet bestått av flera stenar, och fyndberättelserna tala även om flera flata hällar i den gamla kyrkan, där runstenen hittades. De minnesmärken, man iordningställde, utgjordes ej sällan av flera stenar, understundom av vidsträckt stensättning och andra storartade anordningar av skilda slag. Vid Sm. 35 Replösa finnas rester av en stensättning, förmodligen en skeppssättning, som möjligen rests samtidigt med runstenen. I många fall är det endast inskriften, som nu vittnar om de raserade monumenten, t. ex. i Skåne, där i icke mindre än sju inskrifter ordet »sten» står i pl., fast ingen sten utom den runristade nu finnes kvar.¹

18—23 **þurmar**, ack. av *þormarr*, mansnamn som ej synes vara belagt förut i fsv., ej heller i fvn. Däremot är det känt från gammalt danskt område, bl. a. från Skåne, i formen *Thormarus*, *Thormerus*, 1100- och 1200-talen.² På kontinentalgermanskt område föreligger *Thurmar* i ortnamnet *Thurmaresheim*.³ Det ags. *Thurmerus* i Domesday Book är enl. Björkman skandinaviskt lånord.⁴ Ang. namnen på *-mar* se s. 51!

Det är sannolikt, att 33 **h** följts av ett **a** (se ovan!) och att hela ordet varit **han**. Det är möjligt, att 35—39 **uar : ma**[na] ej följt omedelbart efter detta **han** i sammanhanget, då runorna

¹ D. R. I s. x.

² Nielsen.

³ Försteman.

⁴ Björkman: Nord. Pers. s. 159.

35—39 stå ganska högt upp på stenen. Där kan ha stått *Hann dó á Englandi, var manna...* eller något liknande. Efter *manna* har förmodligen följt *mestr* **uníðingr* eller kanske *bestr*. Jfr Sm. 5 Transjö, Sm. 37 Rörbro och även Sm. 30 Trotteslöv!

Transskription:

..... *i steina þessi eptir *þormar, bróður sinn. Ha(nn va)r ma(nna*

Översättning:

..... satte dessa stenar efter Tormar, sin broder. Han var av människor

34. »Sunnan Liungby Kyrkja». Sunnerbo hd.

Fig. 12.

Litteratur: J. Bure: Collectanea runica (Fa 6) s. 274, Sveorum Runæ (Fa 5) s. 264.

Denna sten är numera försvunnen, och vi känna dess inskrift endast genom den läsning, som meddelas av Bure. I den övriga antikvarisk-topografiska litteraturen om Småland har jag förgäves letat efter några upplysningar om densamma. Den teckning, som sannolikt legat till grund för läsningen i Fa 6, är försvunnen, men inskriften återgives med runor, tydligen ganska troget beträffande enskildheter. Ofullständiga runor återgivas utan rekonstruktion o. s. v. I Fa 5, där också en läsning finnes, är texten ganska starkt retuscherad. Av de runor, som enl. Fa 6 äro fragmentariska, ha några blivit utelämnade, andra fullständigade o. s. v.¹ Fa 6 är huvudkällan.

Stenen skall ha stått »Sunnan Liungby kyrkja». Att det är Ljungby i Sunnerbo, som avses, ej socknen med samma namn i Södra Möre, kan anses säkert, då inskriften i Fa 6 har sin plats bland andra Finnvedsinskrifter mellan Toftaholmsstenen och Forshedastenen. De skånska och halländska socknarna med namnet Ljungby kunna ej komma i fråga. Jag har sökt stenen söder om den plats, där Ljungby gamla kyrka stod och där kyrkogården ännu är belägen, men utan att kunna finna den.

Inskriften synes ha varit otydlig, då den avtecknades, och i Bures läsning äro otydliga runor markerade genom svagt antydda vertikala stavar parallella med runornas huvudstavar. Enligt Fa 6 (fig. 12) lyder inskriften:

— k — — — — — sati . stin : eftir ka — — — ' risint —
1 5 10 15 20 25 30

Predikatet 9—12 **sati** står i sg., och dess subjekt är det närmast föregående ordet, vars andra runa är **k**, nr 2 ovan. Strecket efter 18 **f** är sannolikt ett **t**, vars bistavar ej varit synliga, när inskriften lästes. Runan efter 23 **a** liknar ett **u** eller **r**. Antaga vi den sistnämnda läsningen, kan hela ordet ha varit **karla**, ack. av *Karli*. Om den skadade runan är **u**, kan den tillsammans med de övriga runorna ha bildat ordet **kauta** rsv. *Gauta*, men då den gamla diftongen återges med enkelt vokaltecken i 13—16 **stin**, är denna läsart mindre tilltalande. Stavningen **stin** överensstämmer med de övriga inskrifterna från Sunnerbo, i vilka diftongerna nästan alltid äro kontraherade. Det sista lilla strecket i den översta raden är antagligen ett skiljetecken. Runan nr 27 **r** kan antagas vara den sista i det efter personnamnet följande släktskapsbetecknande ordet, efter vilket följt ett :, felaktigt återgivet som en runa, 28 **i**, varefter läses ordet **sin** 29—31.

¹ Det samma gäller om de teckningar av Sm. 31 Toftaholm, som finnas i de båda ovannämnda handskrifterna.